

РОЗДІЛ 11 МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 342-002.6:316.752.4

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-11/198>

ГЕНЕЗА СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ ТА РОСІЇ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ У КОНТЕКСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВОЄН

THE GENESIS OF THE FORMATION OF UKRAINE AND RUSSIA: A COMPARATIVE LEGAL ASPECT IN THE CONTEXT OF INFORMATION WARS

Белкін Л.М., к.т.н.,
старший науковий співробітник,
адвокат

Юринєць Ю.Л., д.ю.н., професор,
професор кафедри конституційного й адміністративного права
Національний авіаційний університет

Сопілко І.М., д.ю.н., професор,
декан юридичного факультету
Національний авіаційний університет

У роботі критично оцінюються деякі ключові тези, висловлені у статті Президента Російської Федерації В. Путіна «Про історичну єдність росіян та українців», зокрема щодо нібито штучності уявлень про окремих український народ, який відмінний від російського народу, а також щодо нібито переваги розвитку українців під владою російського царя, порівняно з західними метрополіями. Питання розглядаються в контексті небезпеки використання Російською Федерацією цих тез в інформаційній війні проти України, а також у контексті обґрунтування військової агресії. Автори наголошують на тому, що проблема інформаційної безпеки України, особливо питання цивілізаційного, історичного, культурного, ментального відмежування України від Росії, не отримала належного наукового осмислення. Отже, у роботі поставлена мета – на підставі системного аналізу та узагальнення свідчень сучасників, висновків авторитетних учених, політиків та експертів, а також даних соціологічних досліджень, поточної політичної й юридичної практики спростувати «теорії» єдності України та Росії, українців і росіян. Окреслений аналіз та узагальнення дозволяють дійти висновку: держава і право Московії та її нащадків (царської і більшовицької Росії) склалися під сильним впливом Золотої Орди, що визначає беззаконня та свавілля влади і радикально відрізняє її від європейських (відкритих, демократичних) моделей; для Московії й її нащадків характерні нехтування правами підданих (громадян) та особиста несвобода, при цьому російський народ насолоджується цією несвободою й агресивно налаштований проти тих, хто цю несвободу заперечує; для Росії та її нащадків характерне агресивне несприйняття європейської демократичної традиції, на відміну від Київської Русі – України, яка формувалася під впливом європейських правових і культурних традицій; сучасна Росія повністю успадкувала від своїх історичних попередників традиції авторитаризму, беззаконня, агресивної несвободи. Не відповідають дійсності також твердження про нібито переваги розвитку українців під владою російського царя, порівняно із західними метрополіями.

Ключові слова: інформаційна війна, інформаційна безпека, євразійська теорія походження Росії, Золота Орда, Київська Русь, цивілізаційний вибір.

This article, on which the abstract is compiled, critically evaluates some key theses expressed in the article of the President of the Russian Federation V. Putin's "On the historical unity of Russians and Ukrainians", in particular, on the alleged artificiality of ideas about a separate Ukrainian people, which is different from the Russian people, as well as the alleged advantage of Ukrainians under the Russian tsar over Western metropolises. The issues are considered in the context of the dangers of the Russian Federation's use of these theses in the information war against Ukraine, as well as in the justification of military aggression. In this article, which is the subject of the abstract, the authors emphasize that the problem of information security of Ukraine, especially the problem of civilizational, historical, cultural, mental separation of Ukraine from Russia, has not received proper scientific understanding. Thus, the aim of the work is based on a systematic analysis and generalization of testimonies of contemporaries, conclusions of authoritative scientists, politicians and experts, as well as sociological research, current political and legal practice of refuting the "theories" unity of Ukraine and Russia, Ukrainians and Russians. This analysis and generalizations allow us to come to the following: the state and law of Muscovy and its descendants (tsarist and Bolshevik Russia) were strongly influenced by the Golden Horde, which determines the lawlessness and arbitrariness of power and radically distinguishes it from European (open, democratic) models; Muscovy and its descendants are characterized by neglect of the rights of subjects (citizens) and personal lack of freedom, while the Russian people enjoy this freedom and are aggressive against those who deny this freedom; Russia and its descendants are characterized by an aggressive rejection of the European democratic tradition, in contrast to Kievan Rus – Ukraine, which was formed under the influence of European legal and cultural traditions; modern Russia has completely inherited from its historical predecessors the traditions of authoritarianism, lawlessness, and aggressive imprisonment. Allegations about the alleged advantages of the development of Ukrainians under the rule of the Russian tsar in comparison with the western metropolises are also untrue.

Key words: information war, information security, Eurasian theory of Russia's origin, the Golden Horde, Kievan Rus, civilizational choice.

Актуальність проблеми. У роботі [1, с. 47] В. Богданович наголошує, що потужним чинником безпеки України є інформаційний; значна частина зовнішніх інформаційних загроз фактично є різновидом воєнних загроз, і саме вони є одними з найнебезпечніших для воєнної безпеки держави. Тому концепт так званого «спільного минулого» Росії та України є однією з небезпечних загроз, адже, як зазначає український політехнолог Т. Березо-

вєць, «війна за історичну спадщину та символи й є найголовніша війна» [2]. Таку ситуацію добре усвідомлюють в Російській Федерації. Так, російський антиукраїнський «експерт» І. Матвєєв зазначає: «Мало хто знає, що в інформаційній війні, яка була розгорнута США на українській території, однією з основних цілей є навіювання українському населенню тези про те, що справжньою Руссю є не Росія, а Україна, Росія лише нахабно привласнила собі

право бути спадкоємицею Русі. Безсумнівно, що такий хід у поєднанні з повсюдними звинуваченнями Росії в усіх бідах України може стати досить привабливою ідеологією для українських збройних формувань...» [3].

Апофеозом просування концепту так званого «спільного минулого» Росії та України є (була) стаття Президента РФ В. Путіна «Про історичну єдність росіян та українців» [4]. У цій статті автор наполягає на своїй тезі, що росіяни та українці – один народ, єдине ціле. «Ці слова, – наголошує автор, – не данина якійсь кон'юнктурі, поточним політичним обставинам. Говорив про це неодноразово, це моє переконання».

За таких умов українські експерти звернули увагу на те, що цю статтю керівництво Міністерства оборони Росії вже включило як одну з обов'язкових тем для занять з російськими військовослужбовцями під час військово-політичної підготовки. «Російським військовим завжди промивали мізки імперською маячнею. А тепер ще й розкажуть, що українці – це насправді росіяни, яких захопили і не випускають до своїх «старших братів», що українців потрібно звільнити від поневолення Заходу та хунти» [5].

Варто зазначити, що таке відмежування має безпекове значення і в контексті зовнішньополітичних інтересів України. Так, посол України в Австрії О. Щерба повідомляє: «Австрійці сприймають Україну як «задвірки» Росії... І це велика проблема...» [6]. Професор В. Василенко, колишній представник України в Раді ООН із прав людини, наголошує: «Політики на Заході вважають, що Україна завжди входила до складу Росії. Тому Путін має повне право знову підпорядкувати Україну своїм інтересам...» [7].

Отже, проблема спростування теорій «єдності» стає актуальною.

Аналіз наукових джерел і публікацій. Проблема інформаційної безпеки України, особливо проблема цивілізаційного, історичного, культурного, ментального відмежування України від Росії, не отримала належного наукового осмислення. Як зазначає І. Сопілко, у період, що передував російській агресії, українську наукову громаду спіткав тривожний синдром «епохального гуманізму», через що дослідники, які проявляли значний інтерес до правових проблем регулювання саме безпекових питань, фактично були піддані ostrакізму [8, с. 76]. На думку Ю. Горбаня, антиукраїнська пропагандистська кампанія виявила недостатню сформованість наукових і методологічних обґрунтувань та пояснень щодо дій у подібних ситуаціях [9, с. 137]. Означена проблема обговорювалася переважно в середовищі громадянського суспільства. Окремі питання з цієї проблематики розглянуті в наукових роботах співавторів [8; 10–13]. Пропонована стаття продовжує ці наукові розвідки.

Мета роботи – на підставі системного аналізу та узагальнення свідчень сучасників, висновків авторитетних учених, політиків та експертів, а також даних соціологічних досліджень, поточної політичної й юридичної практики спростувати «теорії» єдності України та Росії, українців і росіян.

Результати досліджень. У статті [4] В. Путін, зокрема, зазначає: «Одночасно в середовищі польської еліти і деякої частини малоросійської інтелігенції виникали і зміцнювались уявлення про окремість від російського український народ. Історичної основи тут не було і не могло бути, тому висновки будувалися на різноманітних вигадках. Аж до того, що українці ніби взагалі не слов'яни чи, навпаки, що українці – це справжні слов'яни, а росіяни, «московіти», – ні. Такі «гіпотези» стали дедалі частіше використовуватися з політичною метою як інструмент суперництва між європейськими державами». Отже, об'єктивну реальність становлення та розвитку української нації та української державності В. Путін зводить до суб'єктивних думок окремих прошарків інтелектуалів і політиків.

Насправді ж об'єктивність становлення окремої від росіян української нації та української держави отримує

підтримку широкого кола вчених, публіцистів, мандрівників (спостерігачів за реальним розвитком народів) різних часів і національної приналежності.

Так, питання різності українців і росіян системно дослідив російсько-український історик та громадський діяч, професор М. Костомаров. У роботі [14], яка була замислена як *спроба розповісти про схожість* українців і московитів [15], намагання пов'язати протилежні як за духом, так і за походженням народи до бажаного результату не призвело, і замість того, щоб підтвердити популярний тоді і зараз міф про схожість і братерство російського та українського народів, М. Костомаров цей міф остаточно розвіяв. Учений зазначив (мовою оригіналу): «Итак те, которые говорили: русская народность, и понимали под нею что-то единственное, самосущее, ошибались; они должны были говорить: русские народности. Оказывается, что русская народность не едина; их две...» [14, с. 34]. Фактично М. Костомаров своєю книгою зруйнував стійкий стереотип, який сотні років створювався російськими ідеологами, про єдинокровне слов'янське походження московитів та українців, міф про схожість ординців московитів-росіян та українців-русів [15]. М. Костомаров наголошував на *неприродності об'єднання цих двох народів*: «...Южная Русь, облекшись в форму Казачества, форму, зародившуюся, собственно, в древности, искала федерации в соединении с Московиею, где уже давно не стало начал этой древней федерации» [14, с. 49]. Узагальнення поглядів М. Костомарова щодо відмінностей між українцями («южноруссами») і росіянами («великороссами») наведене у табл. 1 [14; 15].

Р. Лемкін, доктор права, автор визначення «геноцид» та розробник Конвенції ООН про запобігання та покарання злочинів геноциду (1948 р.), зазначав, що *«українець не є і ніколи не був росіянином*. Його культура, його темперамент, його мова, його релігія – все є інакше... Він відмовлявся від колективізації, приймаючи раше депортацію і навіть смерть. Тому було особливо важливо пристосувати українців до прокрустового зразка ідеальної радянської людини... Зброя, яку застосовували проти них, є, мабуть, найстрашнішою з усіх – зморювання голодом. Упродовж 1932 і 1933 рр. 5 млн українців померли від голоду; від жорстокості, яку 28 травня 1934 р. 73-й Конгрес (США) засудив як нелюдську¹».

Однак думка одного-двох, хоча й авторитетних вчених не є абсолютно переконливою у відповідних суперечках. Тому в табл. 2 систематизовані думки і тези політиків, вчених та експертів, з метою їх узагальнення, про цивілізаційне протистояння Росії як продукту монголо-татарського панування та Київської Русі як частини Європи.

Узагальнення цих тез дозволяє дійти таких висновків:

– держава і право Московії та її нащадків (царської і більшовицької Росії) склалися під сильним впливом Золотої Орди (рядки 7, 8, 10, 11, 14), а отже, є типово закритими (східними, азійськими) моделями, що визначає беззаконня та свавілля влади (рядки 1, 5, 6, 14, 23) і радикально відрізняє її від європейських (відкритих, демократичних) моделей (рядки 3, 7, 9, 10, 15, 16, 21);

– для Московії та її нащадків характерні нехтування правами підданих (громадян) та особиста несвобода, при цьому російський народ насолоджується цією несвободою й агресивно налаштований проти тих, хто цю несвободу заперечує (рядки 1, 2, 3, 4, 10, 14, 21), зокрема нав'язує цей дискурс несвободи власній владі (рядки 2, 16, 18, 19). Дуже характерним з цього приводу є зауваження О. Невзорова (рядок 18): «[Російська] влада управляла цю народну машину правдою, правом, справедливістю, чесністю, законами. – Не їде!», що свідчить про постійну затребуваність «твердої руки» та ненависть до демократичного управління;

¹ <https://www.istpravda.com.ua/columns/2010/11/26/6400/>

Відмінності між українцями і росіянами (за М. Костомаровим)

Риси	Характер прояву		Першоджерело (мовою оригіналу) [14]
	Українці	Росіяни	
Вдача	Переважає особиста воля.	Переважає загальність.	Обязательная общинность земская и отвѣтственность личности міру для Южнорусса есть въ высшей степени несноснѣйшее рабство и вопіющая несправедливость. Не смѣть назвать ничего своимъ, быть батракомъ какого-то отвлеченнаго понятія о <i>мирѣ</i> , отвѣчать за другого безъ собственнаго желанія – ко всему этому не расположила народъ южнорусскій его прошедшая жизнь. <i>Громада</i> по южнорусскому понятію совѣтъ не то, что <i>миръ</i> по великорусскому. Громада есть добровольная сходка людей; кто хочеть – въ ней участвуетъ, кто не хочеть – выходитъ, такъ какъ въ Запорожьѣ – кто хотѣль – приходилъ, кто хотѣль – выходилъ оттуда добровольно (с. 74).
	Зв'язок людей ґрунтується на взаємній згоді.	Нерозривність раз встановленого зв'язку.	
	Кожен член громади – незалежна особистість, самобутній власник.	Колектив поглинає особисту самобутність кожного.	
Особисті свободи та власність	Приватна власність ціниться як запораука індивідуальної свободи.	Земля належала громаді, громаду неможливо залишити, отримавши частку землі, член громади підкоряється громаді. Особиста свобода поглинається волею громади.	Въ Южной Руси, которой историческая жизнь текла иначе, не составилось такого понятія о <i>мирѣ</i> . Тамъ пренія древнія удѣльно-вѣчевыя понятія продолжали развиваться и встрѣтились съ польскими, которыя въ основѣ своей имѣли много общаго съ первыми и если измѣнились, то вслѣдствіе западно-европейскихъ понятій. Древнее право личной свободы не было поглочено перевѣсомъ общественнаго могущества и понятіе объ общей поземельной собственности не выработалось. Главное различіе здѣсь, конечно, проистекаетъ отъ поземельной общинности. Коль скоро членъ міра не можетъ назвать своею собственностію участокъ земли, который онъ обрабатываетъ, онъ уже не свободный человекъ (с. 76).
Віра в Бога	Церква має великий моральний авторитет і силу.	Церковна влада стоїть незрівнянно вище над масою і має набагато більше можливостей діяти самовладно.	Съ церковью случилось въ велико-русскомъ <i>мирѣ</i> обратное тому, что было въ южнорусскомъ. Въ южнорусскомъ, хотя она имѣла нравственное могущество, но не довела своей силы до того, чтобы бездоказательно освящать успѣхъ факта; на востокѣ она необходимо, въ лицѣ своихъ представителей – духовныхъ сановниковъ, должна была сдѣлаться органомъ верховнаго конечнаго суда; ибо для того, чтобы дѣло приняло характеръ Божія соизволенія, необходимо было признаніе его такимъ отъ тѣхъ, кто обладалъ правомъ рѣшать это (с. 57).
Ставлення до інших релігій	З давніх-давен Київ, потім Володимир Волинський були прийомними пунктами місцеперебування іноземців різних вір і народів. Українці віддавна звикли чути у себе чужу мову і не лякаються людей з іншою зовнішністю та з іншими звичаями.	Нетерпимість до інших релігій, презирство до чужих народностей, зверхня думка про себе. Росіяни вважають себе єдиним обраним народом у вірі та навіть не цілком прихильні до єдиновірних народів: греків та українців.	Въ Москвѣ образовалась нетерпимость къ чужимъ вѣрамъ, презрѣніе къ чужимъ народностямъ, высокомерное мнѣніе о себѣ. Русскіе Московскіе считали себя единственнымъ избраннѣйшимъ народомъ въ вѣрѣ, и даже не вполнѣ были расположены къ единовѣрнымъ народамъ – къ Грекамъ и Малороссіянамъ: чуть только что-нибудь было несходно съ ихъ народностію, то заслуживало презрѣнія, считалось ересью; на все не-свое они смотрѣли свысока. Въ южнорусскомъ племени этого не было. Издавна Киевъ, потомъ Владиміръ Волинскій, были сборнымъ пунктомъ мѣстопребыванія иноземцевъ разныхъ вѣръ и племенъ. Южноруссы съ незапамятныхъ временъ привыкли слышать у себя чуждую рѣчь и не дичиться людей съ другимъ обличьемъ и съ другими наклонностями (с. 62).

– для Росії та її нащадків характерне агресивне несприйняття європейської демократичної традиції, характерні відмінності від неї у внутрішньому житті Росії (рядки 3, 7, 9, 15, 17, 21) та відмінності від Київської Русі – України, яка формувалася під впливом європейських правових і культурних традицій (рядки 10, 12, 13, 14, 16, 17, 20, 22);

– сучасна Росія повністю успадкувала від своїх історичних попередників традиції авторитаризму, беззаконня, агресивної несвободи (рядки 9, 10, 15, 21): «за своїм типом російська держава і в часи Російської імперії, і в радянський період чітко належала до категорії держав традиційного суспільства, тобто була державою «західного» типу» (рядок 15); за всю історію Росії можна згадати тільки два роки, коли ця країна була вільною європейською державою» (рядок 21).

Саме ця історична спадщина визначає відокремленість України від Росії.

Не відповідають дійсності також твердження статті В. Путіна [4] про нібито переваги розвитку українців під

владою російського царя, порівняно з західними метрополіями. Зокрема, у статті стверджується, що «на Правобережжі, яке залишилося у Речі Посполитій, реставрувалися старі порядки, посилювався соціальний та релігійний гніт. Лівобережжя – землі, взяті під захист єдиної держави, навпаки, стало активно розвиватися. Сюди масово переселилися жителі з іншого берега Дніпра. Вони шукали підтримки у людей однієї мови і, звичайно, однієї віри. Під час Північної війни зі Швецією перед мешканцями Малоросії не стояв вибір із ким бути. Заколот Мазепи підтримала лише невелика частина козаків. Люди різних станів вважали себе руськими і православними».

Насправді ж історичні факти свідчать про пряму протилежне. Західні українські землі, попри утиски релігійного та національного характеру, що, дійсно, мали місце, розвивалися в дусі західноєвропейської гуманістичної законності [24, с. 75]. Міста отримували Магдебурзьке право, яке П. Кропоткін [25, с. 90] називає «оазисами у феодальному лісі»; впродовж 1394–1797 рр. на україн-

Погляди вчених та експертів на протистояння Росії й України

№ з/п	Автор	Зміст, джерело (дата звернення до електронних ресурсів: 30.11.2021 р.)
1.	Йоганн Корб, австрійський дипломат (1698 р.)	Увесь московський народ більш схильний до рабства, ніж користується свободою, всі москвитяни, якого б вони не були звання, без найменшої поваги до їхньої особистості знаходяться під гнітом жорстокого рабства... Його (Царя московського – Л. Б., Ю. Ю., І. С.) самодержавство ніякими межами, ніякими законами не обмежене. http://www.sedmitza.ru/lib/text/439284/
2.	Іоанн Барклай, мандрівник (1582–1621 рр.)	Цей (московський – Л. Б., Ю. Ю., І. С.) народ, створений для рабства, ненавидить навіть тінь вольності... http://www.sedmitza.ru/lib/text/439284/
3.	В. Ключевський, російський історик	Властиві європейським народам ідеї права, свободи, справедливості в Росії завжди були розкішно розуму, доступною небагатьом головам... [16, с. 424].
4.	М. Костомаров, російсько-український історик, професор	На Сході особиста свобода звужувалась і нарешті знищилася. Вікові начала колись і там існували та проявлялися... Православ'я принесло нам ідею монархізму, освячення влади згори, оточило поняття про неї променями верховного міроправлення [14].
5.	В. Маклаков, державний діяч Російської імперії	Головний порушник законності у нас – сама влада, її представники. Беззаконня влади складає головну, самобутню рису російської державності [17, с. 112].
6.	М. Салтиков-Щедрін, російський письменник	Нав'язані російському суспільству закони завжди слугували лише засобом здійснення, реалізації влади, а не її обмеження. Ніколи в Росії право не ставилося над владою, не пов'язувало дії уряду, його чиновників. Недивно, що таке право не користувалося авторитетом у народу... [18, с. 240; 10].
7.	Г. Вернадський, російський та американський історик	Монгольський період – одна з найбільш значущих епох в усій російській історії... Прямо чи опосередковано монгольська навала сприяла падінню політичних інститутів Київського періоду і зростанню абсолютизму та кріпосництва... [19].
8.	К. Маркс, автор теорії наукового комунізму	Колискою Московії було криваве болото монгольського рабства, а не суворя слава епохи норманів. А сучасна (1856–1857 рр. – Л. Б., Ю. Ю., І. С.) Росія є не що інше, як повністю змінена Московія... [20].
9.	О. Широпаєв, російський публіцист, опозиційний діяч	[Росія] ніколи не стане європейською і демократичною. Як би не прикривалася Росія флером європеїзму, вона завжди буде нести в собі зло тиранії та агресії, дикий степ... Народ знову хоче любити Сталіна і святкувати 9 травня... http://argumentua.com/stati/rossiya-tma-rodina
10.	О. Субтельний, автор першого українського підручника з української історії радянського штибу	Необхідно також наголосити на ще одному аспекті тієї ролі, яку відіграли в Україні Литовський статут зокрема та станова система загалом. Обидва вони справили великий вплив на визнання українцями цінності таких понять, як установлені та гарантовані законом права. А усвідомлення цього пов'язувало українців із західною політичною й правовою думкою. Інший продукт Київської Русі – Московія, навпаки, в результаті століть монголо-татарського панування не мав можливостей ознайомитися з принципами західної законності [21].
11.	С. Бежков, дослідник життя і творчості Л. Гумільова	Влада великого князя московського занадто нагадувала владу великого хана, а порядки в Московській Русі мало походили на порядки давньоруських візових міст, де князь не був самодержцем, а усього лише посадовою особою, нерідко виборною... [22, с. 660].
12.	Р. Донік, відомий український волонтер	У росіян й українців навіть психологія війни різна. У них – ординська, й усі підлости доцільні з їхньої точки зору. А ми воюємо за книжками – з героями, білим плащем, благородством. Вони воюють на результат будь-якою ціною. http://obozrevatel.com/society/29304-toman-donik-eta-voyna-u-nas-ne-poslednyaya-po-myi-obrecheni-na-uspeh.htm
13.	А. Курков, український письменник	Між Україною та Росією є найважливіша межа – не географічна, а ментальна. У нас ментальність індивідуалістична, егоїстична, європейська, а в них – колективістська, імперська, масова. http://apostrophe.com.ua/article/society/culture/2016-01-19/pisatel-andrey-kurkov-pochti-v-kajdom-ukraitse-sidit-malenkiy-yanukovich/2980
14.	М. Веллер, письменник, філософ	Ніколи Росія не буде демократичною правовою державою. Тисяча років історії не дає підстав для прекраснодушних ілюзій. http://echo.msk.ru/blog/weller_michael/1422560-echo/
15.	С. Кара-Мурза, професор, теоретик науки, соціолог, політолог, публіцист	Держава і право в Росії не є такими, що будуються на принципах, притаманних сучасній державі «західного» типу і цивільного суспільства. За своїм типом російська держава і в часи Російської імперії, і в радянський період чітко належала до категорії держав традиційного суспільства, тобто була державою «незахідного» типу... [23, с. 38].
16.	А. Піонтковський, російський журналіст, політичний діяч	Війна, нав'язана Кремлем Україні, – це не територіальна суперечка про Крим або Донецьк і не етнічний конфлікт. Це вирішальне світоглядне зіткнення спадкоємців Київської Русі і спадкоємців Золотої Орди, в якому ординці виявилися причетні. http://obozrevatel.com/blogs/17405-gibrindnaya-kapitulyatsiya.htm
17.	Л. Швецова, російський політолог	Війна з Україною, яка прагне до правової держави, вже самим цим фактом штовхає Росію в «неправовий табір» і табір світових зігров. Україна змусила руську систему скинути маску європейськості, і світ побачив огидний оскал. https://www.facenews.ua/news/2015/293654/
18.	О. Невзоров, російський публіцист	[Російська] влада заправляла цю народну машину правдою, правом, справедливостю, чесністю, законами. – Не їде! У дев'яності були роки свободи, навіть у 2000-му було щось схоже на свободу преси, свободу маніфестацій, людські права і повагу – на все, що так чуже Росії. А налили в бензобак знайому суміш із шовінізму, мракобіє, імперськості, злости – і все, покотилася, поїхала! Звичайно, влада буде заправляти машину тим, на чому вона їде. http://obozrevatel.com/blogs/40527-bezumtsev-net-v-kremle-oni-pragmatiki.htm
19.	В. Єрофєєв, російський письменник	...мова йде про дуже архаїчні російські поняття... Україні потрібно комплексно і глибоко проаналізувати архаїчну російську свідомість. Не варто підходити до неї легковажно: мовляв, у Росії всі збожеволіли... Справа не в Путіні, а саме в архаїчній свідомості російського населення. Без розуміння цього Україна причетна, як Дон Кіхот, боротися з вітряними млинами і багато програти. http://www.facenews.ua/articles/2014/251923/
20.	М. Строева, російська журналістка	Українці і росіяни – два дуже різних народи. А той негатив, який існує в обох державах, має коріння в радянській ментальності... І все загалом, що є негативним, родом із Радянського Союзу... Підє Україна від цього – і все, цей діагноз буде знятий раз і назавжди. http://www.charter97.org/ru/news/2014/10/20/121714/
21.	А. Бабченко, російський журналіст	За всю історію Росії я можу згадати тільки два роки, коли ця країна була вільною європейською державою – з 1991-го по 1993-й. Ну, ще вісім місяців, із лютого по жовтень 1917-го. Весь інший час конструкція цієї країни незмінна: диктатор на троні, що веде імперські війни направо і наліво, та «хороший» (але поневолений і мовчазний) народ унизу, який у цих війнах і бере участь... Переважна більшість населення Росії – носії імперської свідомості. Це факт. http://obozrevatel.com/blogs/07498-nebritoe-murlo-s-plyushevoj-obezyankoj.htm
22.	В. Шендерович, російський письменник	Україна не схожа на Росію, оскільки є антиімперською країною, а росіяни інфіковані імперською ідеєю. https://www.charter97.org/ru/news/2016/5/25/205908/
23.	Р. Лемкін, доктор права, автор визначення «геноцид»	Українець не є і ніколи не був росіянином. Його культура, його темперамент, його мова, його релігія – все є інакше... Він відмовлявся від колективізації, приймаючи радше депортацію і навіть смерть... https://www.istpravda.com.ua/columns/2010/11/26/6400/

ських землях 74 міста, зокрема і Київ, отримали Магдебурзьке право², яке, до речі, скасовувалося царською владою Росії після потрапляння відповідних міст під владу російського царя.

У дисертаційному дослідженні [26] зазначається, що перебування у правовому полі Великого князівства Литовського і Речі Посполитої збагатило привілейовані стани України досвідом участі в їх станово-представницьких органах державної влади [26, с. 27]. Зокрема, в «Історії Русів» вказано, що (мовою оригіналу) «чини и народ Малороссийский, побывши 268 лет в соединении с Польшею и 66 лет заодно с Литвою, вкусили и напитались слишком вольностей и своевольств тамошних...» [27, с. 97].

Тут саме доречно згадати про забавне спостереження із сучасності, яке висловив політтехнолог О. Матвейчев, експерт російської окупаційної влади (2014–2016 рр.) у м. Севастополі. Протестні настрої севастопольців, несприйняття ними вчинків і рішень окупаційної влади експерт пояснив тим, що жителі міста «багато років виховувалися в українському менталітеті», а також звикли до волонтаризму і «майданщини». Насправді шляхетні російські традиції, вважає експерт, слід розуміти як такі, коли прості люди не мають права давати оцінку виконавчій владі³.

Водночас в історичному контексті приєднання до Росії повністю скасувало на землях, що приєднувалися, всі «права та вольності». Правова система зазначених територій цілком розчинилася у правовій системі царської Росії з усіма її вадами, як це описано вище. Стиль беззаконня, притаманний усій царській Росії, був поширений і на Україну. Так, доктор історичних наук В. Верстюк [28] пише: «Вступивши у військово-політичний союз з Московською державою, Україна досить швидко позбулася своєї незміцнілої державності, яка не мала тривалої традиції, а до кінця XVIII ст. Україна виявилася повністю інкорпорованою Російською імперією, зведеною до рангу російської території. Це мало глибокі етносоціальні наслідки для українського народу. Якщо мемуари, подорожні нотатки мандрівників XVII–XVIII ст. сповнені *разючих відмінностей*, помічених між Росією та Україною, у типі культури, поведінки, умонастроїв населення, то до XIX ст. ці відмінності швидко зникають. Втративши державу, українці втратили свою соціальну та державно-політичну еліту, втративши державний апарат, вони втратили міста, віддані

під владу російської адміністрації. У XVIII ст. українці вважалися більш освіченими і *причетними до європейської культури*, ніж росіяни, до кінця XIX ст. вони на 80% склалися з неписьмених» [28, с. 613].

Водночас яскравим свідченням, як насправді мешканці Малоросії обирали з ким бути під час Північної війни зі Швецією, є розправи з цими мешканцями періоду Батуринської трагедії та руйнувань на інших українських землях. В «Історії Русів» повідомляється, що (мовою оригіналу) «...Разезжавшия по [Малороссии] партии воинства Царскаго сжигали и грабили все селения без изъятия, и по праву войны, почти неслыханному. Малороссия долго тогда еще курилась после пожиравшего ее пламени...» [27, с. 205]. Історик Т. Чухліб [30] повідомляє про реакцію західної преси на ті події. Так, німецька газета «Wochentliche Relation» у номері за 14 вересня 1709 р. писала: «Мазепа – вождь козаків, планував звільнити Україну з-під московського ярма...». Пізніше французька газета «Gazette de France» повідомляє, що «страшний цар, жадібний до крові в Україні... Всі мешканці Батурина, без огляду на вік і стать, вирізані, як наказують нелюдські звичаї москвинів». Заголовками на кшталт «Уся Україна в крові», «Жінки і діти на вістрях шабель» рясніли сторінки інших провідних газет Франції: «Paris Gazette», «Lettres Historique», та інших часописів.

Запорізька Січ, яка була центром спротиву українців союзу з Москвою та центром боротьби за незалежність, була жорстоко зруйнована 14 травня 1709 р. російськими військами, а 3 серпня 1775 р. була юридично ліквідована маніфестом Катерини II про ліквідацію Запорізької Січі.

Висновки. Системні дослідження генези становлення України та Росії, українського й російського народів дозволяють доказово спростовувати концепцію єдиного народу, єдиної держави, «вічної дружби» і «братерства» українського та російського народів, що має важливе значення для протистояння в контексті інформаційних воєн. Зокрема, системно доводиться, що «Україна – не Росія». Сучасна Росія повністю успадкувала від своїх історичних попередників традиції авторитаризму, беззаконня, агресивної несвободи. На відміну від Росії Україна насправді є спадкоємицею Київської Русі, її демократичних європейських політичних і правових традицій. Протилежність ментальних і цивілізаційних характеристик виключає ефективну федерацію цих країн та народів, на що звертав увагу ще М. Костомаров. Зазначені висновки дають суттєві аргументи в інформаційній війні РФ проти України щодо правомірності відновлення власної історії України, її історичного та цивілізаційного європейського вибору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богданович В., Воронич Б., Марко Є. Інформаційна безпека як основа воєнної безпеки держави та суспільства : *збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України ім. І. Черняхівського*. 2018. № 3. С. 44–48.
2. Березовець Т. Война за историю: проиграть у нас нет права. URL: <https://www.obozrevatel.com/society/18974-proigrat-u-nas-net-prava.htm>.
3. Матвеев И. История учит лишь тому, что она ничему не учит... URL: <http://www.zri-v-koren.ru/istoriya-uchit-lish-tomu-chto-ona-nichemu-ne-uchit/>.
4. Путин В. Про историчну єдність росіян та українців. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/66182>.
5. Демченко О. Як російські силовики втілюють у життя статтю Путіна про загарбання України. URL: https://lb.ua/world/2021/07/13/489192_ukraino_vidday_donbas_chergova.html.
6. Середній австрієць не завжди орієнтується, яка різниця між Україною та Росією. *Інтерв'ю посла О. Щербини*. URL: <http://glavcom.ua/news/ukrajinskiy-posol-seredniy-avstrijec-ne-zavzhdi-orientujetsya-yaka-riznica-mizh-ukrajinoyu-ta-rosijeyu-360888.html>.
7. Украина – это часть России. Почему США не хотят вмешиваться. *Інтерв'ю посла В. Василенка*. URL: http://kriminal.tv/news/ukraina_eto_chast_rossii_pochemu_ssha_ne_hotjat_vmeshivatsja.html.
8. Сопілко І. Роль Закону України «Про основи національної безпеки України» в реалізації державної інформаційної політики України. *Юридичний науковий електронний журнал. Електронне наукове фахове видання*. 2014. № 2. С. 75–78.
9. Горбань Ю. Інформаційна війна проти України та засоби її ведення. *Вісник НАДУ*. 2015. № 1. С. 136–141.
10. Белкін Л. Генеза проблеми забезпечення законності в державному управлінні: до історії питання. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2012. № 5. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=422>.

11. Белкин Л., Юринец Ю. Анализ событий 2013–2014 гг. в Украине: юридический и социологический аспекты. *Часопис Академії адвокатури України*. 2014. Т. 7. № 3 (24). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chaau_2014_7_3_2.
12. Юринец Ю. До питання об'єктивності європейського вибору України: історико-правовий та культурологічний аспекти. *Часопис Академії адвокатури України*. 2015. Т. 8. № 3 (28). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chaau_2015_8_3_15.
13. Юринец Ю. Євразійська теорія походження Росії та практичне значення цієї теорії у протидії російським інформаційним війнам проти України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 3. С. 172–176. URL: dpspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/36727/1/евразийская%20теория%20россии.pdf.
14. Костомаров Н. Две русские народности. Санкт-Петербург : Основа, 1861. № 3. С. 33–80. URL: <http://litopys.org.ua/kostomar/kos38.htm>.
15. Гарагуц О. Миф о братстве украинского и московского народа. *ЛИЦА*. 2015. URL: <https://litsa.com.ua/25518/>.
16. Ключевский В. Сочинения в 9-ти тт. Т. 9. Материалы разных лет. Москва : Мысль, 1990. 525 с.
17. Мучник А. Философия достоинства, свободы и прав человека. Киев : Парламентское издательство, 2009. 672 с.
18. Бабкин В., Селиванов В. Народ и власть: опыт системного исследования воззрений М. Салтыкова-Щедрина / Академия правовых наук Украины ; Институт частного права и предпринимательства. Киев : Манускрипт, 1996. 448 с.
19. Вернадский Г. Монголы и Русь ; пер. с англ. Е. Беренштейн, Б. Губман, О. Строганова. Тверь : ЛЕАН, 1997. 476 с.
20. Маркс К. Разоблачения дипломатической истории XVIII века. URL: http://scepisis.net/library/print/id_878.html.
21. Субтельний О. Україна. Історія : навч. посіб. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ : Либідь, 1993. 720 с.
22. Беляков С. Гумилев – сын Гумилева. Биография Льва Гумилева. Москва : Астрель, 2013. 800 с.
23. Кара-Мурза С. Россия и Запад: парадигмы цивилизаций. Москва : Академический проект ; Культура, 2011. 232 с.
24. Харитоновна О., Харитоновна Е. Порівняльне право Європи. Основи порівняльного правознавства. Європейські традиції. Вид. 2-ге, доп. Харків : «Одіссей», 2006. 624 с.
25. Кропоткин П.А. Взаимопомощь как фактор эволюции. М. Ред. журнала «Самообразование», 2007.
26. Ермолаев В.М. Вищі представницькі органи влади в Україні (історико-правове дослідження) : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук 12.00.01. Харків, 2006. 40 с.
27. Кониский Г. История русов или Малой России / Г. Кониский, Архиепископ Белорусский. Москва : В университетской типографии, 1846. 257 с.
28. Верстюк В. Украина под игом тоталитаризма и после его падения / в кн.: Грушевский М. Иллюстрированная история Украины с приложениями и дополнениями / составители И. Брояк, В. Верстюк. Донецк : ООО ПКФ «БАО», 2007. С. 609–663.
29. Музиченко П. Історія держави і права України : навчальний посібник. 6-тє вид. Київ : Знання, 2007. 471 с.
30. Чухліб Т. Західна Європа про Мазепу. *Сайт «Ім'я Івана Мазепи»*. URL: <http://www.mazepa.name/biograph/mazepa13.html>.